

A POLGÁRI ÜGYEKBE FOLYTATOTT IGAZSÁGÜGYI EGYÜTTMŰKÖDÉS

Az áruk, a szolgáltatások, a tőke és a személyek határokon átnyúló szabad mozgása egyre nagyobb mértéket ölt. A határokon átnyúló vonatkozású polgári ügyekkel kapcsolatban az Európai Unió igazságügyi együttműködést alakít ki, hogy áthidalja az eltérő jogrendszerek közötti különbségeket. Ezzel kapcsolatban a fő cél a jogbiztonság és az igazságszolgáltatáshoz való egyszerű és tényleges hozzáférés biztosítása, ami magában foglalja az illetékes bíróság azonosíthatóságát, az alkalmazandó jog világos kijelölését, valamint a gyors és hatékony elismerési és végrehajtási eljárásokat.

JOGALAP

Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 81. cikke; a szerződésekhez csatolt 21. és 22. sz. jegyzőkönyv.

CÉLKITŰZÉSEK

Az európai igazságszolgáltatási térségben az egyéneket nem szabad elzárni vagy elbátortalanítani jogaik gyakorlásától. Az uniós tagállamok jog- és közigazgatási rendszereinek összetettsége vagy összeegyeztethetlensége nem képezhet akadályt. Ennek az összetett és érzékeny területnek a jogi szabályozása magában foglalja a klasszikus polgári jogot, ami a családjogtól kezdve az adásvételi jogon át jogterületek széles körét öleli fel, és kiterjed az eljárási jogra is, amely egészen a közelmúltig a tagállamok kizárólagos hatáskörébe tartozott.

A nemzetközi magánjog célja a magánszemélyek közötti kapcsolatok valamennyi határon átnyúló, így például családjogi, tulajdonjogi és szerződési jogi aspektusának kezelése. A több államra kiterjedő vonatkozású családjogi kérdésekre vonatkozó intézkedéseket a Tanács egyhangúlag fogadja el (az EUMSZ 81. cikke (3) bekezdésének második albekezdése). A határokon átnyúló igazságszolgáltatás elősegítésének legfőbb eszközei a tagállamok közötti kölcsönös bizalmon alapuló kölcsönös elismerés elve és a nemzeti bíróságok közötti közvetlen igazságügyi együttműködés.

A polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés területén az Unió fellépésének elsődleges célja az alábbi célkitűzések megvalósítása:

- a polgári jogi jogviszonyok területén magas fokú jogbiztonság garantálása a polgárok számára a határokon átívelő kapcsolatokban;

- a határokon átnyúló jogviták rendezése érdekében a polgári igazságszolgáltatáshoz való egyszerű és tényleges hozzáférés biztosítása a polgárok számára;
- a nemzeti polgári bíróságok közötti határokon átnyúló együttműködés eszközeinek egyszerűsítése;
- a bírák, ügyészek és az igazságszolgáltatási alkalmazottak képzésének elősegítése.

Minden készülőben lévő jogalkotási aktust meg kell küldeni a nemzeti parlamentek számára (az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ) 12. cikke). Ezenfelül a nemzeti parlamenteknek jogukban áll kifogást emelni egyes több államra kiterjedő vonatkozású családjogi kérdésekre vonatkozó határozatokkal szemben. E határozatokat csak akkor lehet rendes jogalkotási eljárás útján elfogadni, ha velük szemben egyetlen nemzeti parlament sem emel kifogást (az EUMSZ 81. cikke (3) bekezdésének harmadik albekezdése).

EREDMÉNYEK

A. Az elsődleges jog fejlődése a polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés területén

Az alapító szerződés elfogadásakor a polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés nem szerepelt az Európai Közösség célkitűzései között. Ugyanakkor az Európai Közösséget létrehozó szerződés 220. cikke úgy rendelkezett, hogy a tagállamoknak el kell végezniük a „bírósági határozatok és a választottbírósági határozatok kölcsönös elismerésére és végrehajtására vonatkozó alakiságok egyszerűsítését”. A polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködést a Maastrichti Szerződés illesztette be hivatalosan – a „bel- és igazságügy” kormányközi keretében – az Európai Unió tevékenységi körébe (1.1.3.). Az Amszterdami Szerződés úgy „közösségiesítette” a polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködést, hogy azt az Európai Unióról szóló szerződésből átemelte az Európai Közösséget létrehozó szerződésbe anélkül, hogy azt a közösségi döntéshozatali eljárás alá vonta volna. A Nizzai Szerződés (1.1.4.) lehetővé tette, hogy a polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés területére tartozó intézkedéseket – a családjog kivételével – együttműködési jogalkotási eljárás keretében hozzák meg.

A jog érvényesülésén alapuló európai térség kialakításához vezető út alapköveit tamperei Európai Tanács (1999. október) tette le. Miután megállapította, hogy a tamperei program végrehajtásában elért eredmények nem kielégítőek, a hágai Európai Tanács (2004. november) új cselekvési tervet indított el a 2005–2010 közötti időszakra vonatkozóan. A hágai program hangsúlyozta, hogy folytatni kell a kölcsönös elismerés megvalósítását, és azt olyan új területekre is ki kell terjeszteni, mint a családi vagyon, az öröklés és a végrendeletek. A hágai programot a stockholmi program követte, amely a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség jövőbeni továbbfejlesztésének menetrendje a 2010-től 2014-ig terjedő ötéves időszakra.

A Lisszaboni Szerződés (1.1.5.) a polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés területével kapcsolatos összes intézkedést a rendes jogalkotási eljárás

alá vonta. A családjog területére azonban továbbra is különleges jogalkotási eljárást kell alkalmazni: a Tanács a Parlamenttel folytatott konzultációt követően egyhangúlag hozza meg a határozatait.

Megjegyzendő, hogy Dánia, Írország és az Egyesült Királyság úgy határozta, hogy az EUMSZ harmadik része V. címéből (a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség) a szerződésekhez csatolt 21. és 22. sz. jegyzőkönyvben foglaltak szerint kívül maradnak. Írország és az Egyesült Királyság az e területen elfogadott jogszabályokból való kívülmaradásra vonatkozóan rugalmas kívülmaradási záradékkal rendelkeznek, amely lehetővé teszi számukra, hogy eseti alapon döntsenek az egyes jogszabályok vagy jogalkotási kezdeményezések elfogadásáról, illetve a kívülmaradásról (a szerződésekhez csatolt 21. sz. jegyzőkönyv). Ezzel szemben Dániának a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térségből való kimaradási záradéka ennél merevebb, ami azt jelenti, hogy e politikában Dánia egyáltalán nem vesz részt. A Lisszaboni Szerződésre irányuló tárgyalások során Dánia fenntartotta annak lehetőségét, hogy kívülmaradását az ír és a brit (22. sz. jegyzőkönyv szerinti) kívülmaradási modellhez hasonló rugalmas záradékokra módosítsa. 2015. december 3-án népszavazást tartottak arról, hogy éljenek-e ezzel a lehetőséggel (4.2.1.). A választók 53%-a ezt elutasította.

B. Az elfogadott főbb jogi aktusok

1. Az illetékes bíróság meghatározása, valamint a bírósági és bíróságon kívüli határozatok elismerése és végrehajtása

E terület legfontosabb jogszabálya [a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2012. december 12-i 1215/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet \(„Brüsszel I. rendelet”\)](#). E rendelet célja, hogy a tagállamokban harmonizálja a joghatósági összeütközésre vonatkozó szabályokat, valamint egyszerűbbé tegye és meggyorsítsa a polgári és kereskedelmi ügyekben hozott határozatok elismerését és végrehajtását. A Brüsszel I. rendeletet [a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2003. november 27-i 2201/2003/EK tanácsi rendelet \(„Brüsszel IIa. rendelet”\)](#) egészíti ki. A növekvő mobilitás különböző állampolgárságú személyek közötti családi kötelek kialakulásával jár. A kétnemzetiségű pároknak tudniuk kell, hogyan adjanak nevet a gyermekeiknek, az elváltak számára pedig lehetővé kell tenni, hogy más országban úgy kezdjék újra, hogy gyermekeikkel ne szakadjon meg a kapcsolatuk. A valamelyik szülő által jogellenesen elvitt gyermekekkel kapcsolatban a gyermekek jogellenes külföldre vitelének polgári jogi vonatkozásairól szóló Hágai Egyezmény^[1] – amelynek 99 részes állama van, köztük valamennyi uniós tagállam – alapjául szolgáló cél rendkívül egyszerű: az elvitt gyermek haladéktalan visszavitele. Ezzel párhuzamosan a Brüsszel IIa. rendelet immár 15 éve van hatályban, azonban sok eszmecsere folyt arról, hogy hogyan lehetne ezzel a kérdéssel kapcsolatban a rendeleten javítani.

[1] [A gyermekek jogellenes külföldre vitelének polgári jogi vonatkozásairól szóló, 1980. október 25-i egyezmény](#)

A tartásdíjtarozások nemzetközi behajtásának megkönnyítése érdekében a Tanács 2008 decemberében elfogadta a [4/2009/EK rendeletet](#). Ez a rendelet egyetlen jogszabályban fogja össze a joghatóságra, az alkalmazandó jogra, az elismerésre és a végrehajtásra, valamint a nemzeti hatóságok közötti együttműködésre vonatkozó egységes szabályokat. A határokon árnyúló fizetéseképtelenségi eljárások hatékonyságának és eredményességének javítása érdekében a 2015. május 20-i (EU) 2015/848 európai parlamenti és tanácsi rendeletet a joghatóságra, az elismerésre és az alkalmazandó jogra vonatkozó egységes szabályokat állapít meg ezen a területen. A nem vitatott követelésekre vonatkozó határozatok esetében a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás eltörlése érdekében a Parlament és a Tanács elfogadták a [805/2004/EK rendeletet](#), amely létrehozta a nem vitatott követelésekre vonatkozó európai végrehajtható okiratot. Az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról, az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről szóló [650/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet](#) célja, hogy felszámoljon minden olyan akadályt, amelybe a polgárok egy nemzetközi örökléssel összefüggésben a jogaik érvényesítése során szembesülnek.

A házasság és a bejegyzett élettársi kapcsolatok különböző sajátos jogi következményei miatt a Bizottság két különálló rendeletjavaslatot terjesztett elő 2011. március 16-án a nemzetközi párok vagyoni jogaival kapcsolatban, amelyek a vagyoni jogi rendszerekkel kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról rendelkeznek – az egyik a házasságok, a másik a bejegyzett élettársi kapcsolatok esetére vonatkozóan.

2. A kollíziós szabályok harmonizációja

Unió szinten több jogszabályt is elfogadtak a legfontosabb nemzetközi magánjogi kérdések kezelése érdekében (nevezetesen a Brüsszel és a Róma rendeleteket). A Parlament és a Tanács elfogadta a [szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 2008. június 17-i 593/2008/EK rendeletet \(„Róma I. rendelet”\)](#). A [szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról szóló, 2007. július 11-i 864/2007/EK rendelet \(„Róma II. rendelet”\)](#) elfogadása lehetővé tette a szerződésen kívüli polgári és kereskedelmi kötelezettségekre vonatkozó egységes kollíziós szabályegyüttes megállapítását. A cél az, hogy javuljon a jogbiztonság és a jogviták kimenetelének kiszámíthatósága. A tartási kötelezettségekre vonatkozó kollíziós szabályokat a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről szóló, 2008. december 18-i 4/2009/EK tanácsi rendelet állapította meg. A házasság felbontására és a különválásra alkalmazandó jog területén a Tanács 2010 decemberében elfogadta az [1259/2010/EU rendeletet](#). Ez a rendelet egyértelmű és átfogó jogi keretet alakít ki a házasság felbontására és a különválásra irányuló eljárások során alkalmazandó jog tekintetében. A nemzetközi öröklési ügyek esetében a 650/2012/EU rendelet határozza meg – egyebek mellett – az alkalmazandó jogot.

3. Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése

A határon átnyúló vonatkozású jogviták esetén az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében a Tanács elfogadta a 2003/8/EK irányelvet, amely e viták tekintetében megállapítja a költségmentesség közös minimumszabályait. Az irányelv célja a határon átnyúló vonatkozású jogviták esetén a költségmentesség „megfelelő” szintjének biztosítása az elegendő forrással nem rendelkező személyek számára. Annak érdekében, hogy az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést könnyebbé és hatékonyabbá tegye az európai polgárok és vállalkozások számára, az Unió közös eljárási szabályokat hozott létre a kis értékű követelésekkel, valamint a nem vitatott pénzügyi követeléseknek az Unió egész területén történő határokon átnyúló behajtásával kapcsolatos határon átnyúló vonatkozású jogviták egyszerűbb és gyorsabb rendezése céljából. A kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről szóló [861/2007/EK rendeletről](#) és az európai fizetési meghagyásos eljárás létrehozásáról szóló (módosított) [1896/2006/EK rendeletről](#) van szó. Ezek az eljárások kiegészítő és szabadon választható útként állnak rendelkezésre a nemzeti jogban meghatározott eljárásokhoz képest. A [2008/52/EK irányelv](#) a polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjaira vonatkozó közös szabályokat állapítja meg a jogbiztonság növelése, és ennek következtében e vitarendezési módszer igénybevételének ösztönzése érdekében.

4. A nemzeti polgári bíróságok között folytatott határokon átnyúló együttműködés eszközei

Az EUMSZ 81. cikkének (2) bekezdése a Parlamentet és a Tanácsot megbízza azzal a feladattal is, hogy intézkedéseket fogadjanak el a határozatok kölcsönös elismerésének és végrehajtásának, valamint a joghatósággal kapcsolatos nemzeti kollíziós szabályok összeegyeztethetőségének biztosítása érdekében. A (jelenleg felülvizsgálat alatt álló) 2007. november 13-i 1393/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet célja, hogy meggyorsítsa és egyszerűsítse a bírósági vagy bíróságon kívüli iratok továbbítását a tagállamok között kézbesítés vagy értesítés céljából, és ezzel hatékonyabbá és gyorsabbá tegye a bírósági eljárásokat. A tagállamok bíróságai között a polgári és kereskedelmi ügyekben a bizonyításvétel tekintetében történő együttműködés egyszerűsítése és gyorsítása érdekében a Tanács elfogadta az 1206/2001/EK rendeletet. A tagállamok bíróságai közötti együttműködés jobbá, egyszerűbbé és gyorsabbá tétele, valamint a határokon átnyúló vonatkozású jogvitákkal érintett polgárok számára az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében a [2001. május 28-i 2001/470/EK tanácsi határozat](#) létrehozta a [polgári és kereskedelmi ügyekben működő európai igazságügyi hálózatot](#)^[2]. A hálózatot a tagállamok által kijelölt kapcsolattartók, az Unió egyes jogi aktusaiban előírt központi hatóságok, összekötő igazságügyi tisztviselők és egyéb olyan hatóságok alkotják (bírák, központi szervek), amelyek hatásköre kiterjed az állami szereplők közötti igazságügyi együttműködés területére. A 2001/470/EK határozatot a 2009. június 18-i 568/2009/EK határozat módosította azzal a céllal, hogy kibővítse és megerősítse a polgári és kereskedelmi ügyekben az Európai Igazságügyi

[2] [Az Európai Parlament és a Tanács 2009. június 18-i 568/2009/EK határozata a polgári és kereskedelmi ügyekben az Európai Igazságügyi Hálózat létrehozásáról szóló 2001/470/EK tanácsi határozat módosításáról](#)

Hálózat (EIH) szerepét. Az új határozat által bevezetett fontos újítás az, hogy a hálózatot megnyitják a jogi szakembereket, különösen az ügyvédeket, „solicitor”-okat, „barrister”-eket, közjegyzőket és bírósági végrehajtókat képviselő szakmai szervezetek számára.

A polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés egyszerűsítésének másik eszközét az információs és kommunikációs technológiák igazságszolgáltatásban való alkalmazásának uniós szintű fejlesztése jelenti. Ezt a tervet – amely az európai e-igazságügyi stratégiában öltött formát – 2007 júniusában indították el. Az e-igazságügyi eszközök közé tartoznak: az [európai e-Justice portál](#) a polgárok és vállalkozások igazságszolgáltatáshoz való hozzáféréseinek megkönnyítésére az egész Unióban; a nemzeti bűnügyi nyilvántartások uniós szintű összekapcsolása; az igazságszolgáltatási eljárások során a videokonferenciák, az innovatív fordítóeszközök, például gépi fordítás; dinamikus űrlapok, valamint a jogi szakfordítók és -tolmácsok európai adatbázisának fokozottabb használata. A Bizottság éves [uniós igazságügyi eredménytáblája](#) egy olyan tájékoztató eszköz, amelynek célja, hogy az egyes tagállamok igazságügyi rendszerének minőségére, függetlenségére és hatékonyságára vonatkozó objektív, megbízható és összehasonlítható adatok révén segítse az Uniót és a tagállamokat az igazságszolgáltatás hatékonyságának növelésében. Ezek az adatok elengedhetetlenek a nemzeti igazságügyi rendszerek reformjának támogatásához.

AZ EURÓPAI PARLAMENT SZEREPE

A családjog kivételével, ahol a Tanács egyhangúlag jár el és a Parlamenttel csak konzultál, a polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködésre a rendes jogalkotási eljárás alkalmazandó. A Parlament tevékeny szerepet játszott a fentebb említett jogszabályok tartalmának kialakításában. A Parlament a múltban már kifejtette, hogy valódi európai igazságügyi kultúrára van szükség ahhoz, hogy a polgárok élvezhessék a szerződések által nekik biztosított jogok összességét. E tekintetben az egyik legfontosabb elem a képzés, különösen a jog területén. 2013 júniusában a Parlament állásfoglalást fogadott el „Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítéséről: költségmentesség a határon átnyúló vonatkozású polgári és kereskedelmi jogviták esetén” címmel^[3].

A joghatóság, az alkalmazandó jog, valamint a határozatok elismerése és végrehajtása területén a nemzetközi párokra vonatkozó vagyoni jogi rendszereket érintő ügyekben – a házassági vagyoni jogi rendszerekre és a bejegyzett élettársi kapcsolatok vagyoni jogi joghatásaira is kiterjedően – a Parlament 2013-ban megadta hozzájárulását, azonban a két jogszabályjavaslat a Tanácsban évekre elakadt. Ezért 23 tagállam a jogszabálytervezettel kapcsolatos előrelépés érdekében megállapodott a megerősített együttműködésben (az EUSZ 20. cikke). 2016-ban a Bizottság új jogszabályjavaslatokat terjesztett elő, amelyek érdemi része a Parlament által megszavazott szövegen és a korábban elért kompromisszumon alapult. Végül 2016. június 24-én került elfogadásra a [házassági vagyoni jogi rendszerekkel kapcsolatos ügyekben a joghatóság, az alkalmazandó jog, valamint a határozatok](#)

[3]HL C 65., 2016.2.19., 12. o.

[elismerése és végrehajtása területén létrehozandó megerősített együttműködés végrehajtásáról szóló \(EU\) 2016/1103 tanácsi rendelet.](#)

Az Európai Unión belüli polgári peres eljárásokat illetően 2017 júliusában a Parlament az EUMSZ 225. cikke alapján felkérte a Bizottságot, hogy az EUMSZ 81. cikkének (2) bekezdése alapján 2018. június 30-ig nyújtson be jogalkotási aktusra irányuló javaslatot a polgári eljárásokra vonatkozó közös minimumszabályokról^[4]. A Parlament állásfoglalásához mellékelte javasolt uniós irányelvszöveg célja a polgári eljárásjogi rendszerek közelítése az Európai Unió Alapjogi Chartájának 47. cikkében és az emberi jogok európai egyezményének (4.1.2.) 6. cikkében elismert tisztességes eljáráshoz való jog teljes körű tiszteletben tartásának biztosítása érdekében, a tagállami bíróságok előtti polgári eljárások megindítására, lefolytatására és lezárására vonatkozó minimumszabályok megállapítása révén.

A jogellenesen külföldre vitt gyermekek ügyeivel foglalkozó európai parlamenti közvetítő tisztségét 1987-ben hozták létre annak érdekében, hogy segítsenek a szülő általi jogellenes külföldre vitel áldozatává vált, két különböző állampolgárságú szülő házasságából/kapcsolatából született gyermekeknek. A tisztséget, amelyet mindig egy hivatalban lévő európai parlamenti képviselő tölt be, 2018 áprilisában Elisabeth Morin-Chartier hivatali ideje alatt átnevezték az [Európai Parlament gyermekjogi koordinátorává](#), hogy az elnevezés tükrözze a tisztséghez fűződő felhatalmazás fejlődését, illetve hogy megjelenjenek benne a gyermekek jogai.

Az Európai Parlament gyermekjogi koordinátora tisztségét 2019 januárjától a 2019-es európai választásokig Anna Maria Corazza Bildt töltötte be. Őt megelőzően Elisabeth Morin-Chartier (2017–2019), Mairead McGuinness (2014–2017), Roberta Angelilli (2009–2014), Evelyn Gebhardt (2004–2009), Mary Banotti (1995–2004) és Marie-Claude Vayssade (1987–1994) látták el a feladatkört.

Udo Bux
05/2019

[4]Az Európai Parlament 2017. július 4-i állásfoglalása a Bizottságnak szóló ajánlásokkal a közös európai uniós polgári eljárásjogi minimumszabályokról (HL C 334., 2018.9.19., 39. o.)

